

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики та математичних методів в економіці

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр**

зі спеціальності

051 Економіка

за освітньою програмою

Бізнес-економіка та аналітика

на тему: «Статистичний аналіз факторів ефективності малого та
середнього бізнесу в Україні»

Виконавець:

студент 44 факультету ФЕУП

Димитрашко Анастасія Євгеніївна _____

Науковий керівник:

Кандидат економічних наук , доцент

Погорелова Тетяна Валеріївна _____

Одеса 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток малого та середнього підприємництва є одним з найважливіших чинників не тільки становлення, але й розвитку ринкової економіки України, особливо в умовах економічної і політичної нестабільності, які характерні для нашої країни в даний час. Тому необхідне максимальне сприяння створенню умов для успішного розвитку малого та середнього бізнесу, який, у свою чергу, повинен сприяти не тільки розв'язанню соціальних проблем, але й служити основою для економічного зростання України. Важливою є не лише економічна суть процесу, а власне, сам процес, який має значний вплив на соціальну функцію ринкової системи. Отже, проблема визначення місця і ролі малого та середнього бізнесу на будь-якому етапі розвитку суспільства буде актуальною і її слід розглядати у контексті взаємозв'язку економічного, соціального і політичного змісту, а також взаємовпливу на відповідні елементи суспільної структури в конкретних умовах.

Незважаючи на те, що різним аспектам розвитку малого та середнього бізнесу присвячено багато робіт, він як значущий компонент економічного розвитку країни фактично ще не став предметом ретельних соціальних досліджень.

Розвитку малого та середнього підприємництва передують низка економічних та організаційних факторів, серед яких особливе місце посідає проблема створення належних умов для розвитку підприємництва в країні. Цей аспект заслуговує підвищеної уваги зі сторони органів виконавчої влади, а також Державної податкової адміністрації України.

Саме тому завданням роботи є дослідити сутність поняття підприємництва, ефективності бізнесу, його теоретичні засади розвитку на підставі суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу та проаналізувати основні показники діяльності для виявлення тенденцій та проблем існування. Враховуючи вище сказане, статистична оцінка тенденцій розвитку малого та середнього бізнесу у наш час є досить актуальним.

Проблеми розвитку підприємницького сектору в цілому та зокрема суб'єктів малого та середнього бізнесу останні роки є об'єктом ретельної уваги багатьох дослідників, як в Україні, так і за її межами. Вагомий внесок у розвиток малого підприємництва зробили А. Бутенко, З. Варналій, В. Герасимчук, С. Дрига, А. Кредісов, Ю. Ольвінська, А. Садеков, Т. Уманець та інші.

Мета дослідження є статистичний аналіз ефективності стану та розвитку малого та середнього бізнесу в Україні та оцінка факторів, які впливають на цей процес.

Завдання дослідження:

- **дослідити сутність** бізнесу категорії ефективності, факторів які на неї впливають.
- **проаналізувати** структуру та динаміку бізнес процесів.
- **запропонувати** інтегральні оцінку розвитку бізнесу та використати її для розподілу регіонів України.
- **обґрунтувати** необхідність використання кореляційно-регресійного аналізу для визначення факторів що впливають на ефективність бізнесу.

Об'єкт дослідження є сфера малого та середнього бізнесу України.

Предмет дослідження є сукупність суб'єктів малого та середнього бізнесу України та показники їхньої життєдіяльності.

Методи дослідження метод статистичного групування, метод відносних та середніх величин, метод аналізу динаміки рядів, методи середньої плинної та аналітичного вирівнювання, метод інтегральної оцінки, КРА, графічний метод.

Інформаційна база дослідження є наукові публікації вітчизняних і закордонних вчених, нормативно-законодавчі акти України, дані офіційних статистичних збірників України, електронні ресурси офіційних сайтів Державної служби статистики та державних установ, матеріали науково-практичних конференцій, професійних періодичних видань.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (22

найменувань) та 5-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки. Основний зміст викладено на 54 сторінках. Робота містить 8 таблиць, 12 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні основи оцінювання ефективності малого та середнього бізнесу»* розглянуто сутність ефективності малого та середнього, показники ефективності, визначено фактори ефективності бізнесу, описано методи оцінки, які обумовлюють вибір відповідної стратегії розвитку малого та середнього розвитку.

У другому розділі *«Статистичний аналіз сучасного стану суб'єктів малого та середнього бізнесу»* проаналізовано динаміку кількості суб'єктів малого та середнього бізнесу, розраховані середні, визначено та проаналізовано тенденцію розвитку малого та середнього бізнесу, розроблено короткостроковий прогноз, диференційовано регіони України за рівнем розвитку малих та середніх підприємств.

У третьому розділі *«Статистична оцінка ефективності розвитку малого та середнього бізнесу»* запропоновано інтегральний метод оцінки розвитку малого та середнього бізнесу, побудовано та проаналізовано регресійну модель залежності обсягів реалізованої продукції від розміру інвестицій та чисельності трудових ресурсів.

ВИСНОВКИ

При виконанні кваліфікаційної роботи згідно з метою роботи було обґрунтовано теоретичну значущість дослідження стану та основних проблем оцінки ефективності діяльності малого та середнього бізнесу та проведено статистичний аналіз показників життєдіяльності малого та середнього бізнесу в Україні. В роботі було визначено середні показники та показники варіації кількості суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу в Україні, з'ясовано тенденцію обсягів малого та середнього бізнесу, що склалася за

останні роки, проведено оцінку регіональної структури малого та середнього бізнесу України, виявлено основну тенденцію та можливі шляхи розвитку стану підприємництва України у порівнянні малого та середнього бізнесу, проведено інтегральний аналіз регіонів України за рівнем розвитку малого та середнього бізнесу.

Проведений у роботі аналіз показав, що розвиток малого та середнього бізнесу в Україні значно відстає від потреб сучасної української економіки. Малі підприємства, що є рушійною силою економік більшості розвинених країн світу, в Україні поки що самі потребують особливої уваги та підтримки з боку держави. Для формування ефективної системи підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу, необхідно постійно проводити моніторинг основних показників діяльності малих та середніх підприємств, аналізувати їх в динаміці, проводити аналіз впливу факторів, особливо тих факторів, що стримують розвиток малих та середніх підприємств, аналізувати регіональні та галузеві особливості функціонування бізнесу та отримані результати враховувати при розробці регіональних та державних програм підтримки підприємництва.

Головними перешкодами для подальшого зростання є складність законодавства, корупція та недостатній попит. Ці перешкоди за декілька років вийшли на перші місця, обійшовши нестабільну політичну ситуацію.

Серед перешкод середнього рівня важливості є два фактора, що пов'язані з державним регулюванням – пряме та непряме (адміністративне) податкове навантаження. Крім того, бізнесу заважає складність отримання документів дозвільного характеру.

Визначальною метою становлення малого та середнього бізнесу в Україні є вирішення проблеми фінансового забезпечення його діяльності, тобто створення достатньої фінансової бази. До цієї проблеми додаються: низька інвестиційна активність, відсутність стимулів для інвестицій; проблеми з доступом до кредитів, найвищі розміри процентних ставок комерційних банків; недоступність кредитних ресурсів, як для започаткування, так і для ведення

бізнесу чи його відновлення; недостатні зв'язки з міжнародними фінансовими організаціями по залученню інвестицій і гарантій.

Сучасною податковою системою держава створила сприятливі умови для переходу підприємств у тіньовий сектор економіки. Так, через високі відрахування до фонду заробітної плати, єдиного соціального внеску багато малих та середніх підприємств ведуть подвійну бухгалтерію. Більшість підприємств в тій чи іншій мірі приховують свої доходи, щоб платити менший податок. Неефективне оподаткування розглядається як основна перешкода в розвитку сектора малого та середнього бізнесу.

На даний момент і протягом багатьох років в структурі підприємств України склалася цілком стабільна ситуація: питома вага малих підприємств України а загальному обсязі складає приблизно 95%, середніх підприємств – майже 5%.

На сьогоднішній день малий бізнес в Україні є найчисельнішим способом ведення господарства. Найбільшу питому вагу в загальній кількості підприємств займає саме малий бізнес з максимальним значенням в майже 96% і мінімальним в 94%. Але деякі показники діяльності малих підприємств мають тенденцію до скорочення. Так, кількість працюючих у 2021 році в порівнянні з 2012 роком зменшилася на 22,5% або на 460 тисяч осіб. В середньому щорічно цей показник зменшувався на 0,3%. Економічна сутність цього зменшення є суто негативною як для сфери малого та середнього підприємництва, так і для економіки країни в цілому, оскільки малий та середній бізнес є головним джерелом робочих місць. Попри те, що кількість найманих працівників поступово зменшується, обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) сфери малого бізнесу постійно збільшуються. У 2021 році обсяги реалізації склали 183 987 млн. грн., що в три рази більше обсягів 2012 року.

Щодо середнього бізнесу за період з 2013 по 2021 роки, або у 2021 порівняно з 2012 роком, тобто за 9 років, кількість суб'єктів господарювання середнього бізнесу в Україні зменшилася на 3,3 тис. підприємств, або на 15,3%. В середньому щорічно за той самий період кількість середніх підприємств

зменшувалася на 367 підприємств, або на 1,8%. Така тенденція є загальновідомим фактом, спричинення якого зумовило загострення економічно-кризової ситуації та великий податковий тиск на середні підприємства. При збереженні тенденції до рівномірного зменшення кількості суб'єктів господарювання середнього бізнесу в Україні, що сформувалася протягом 2012-2021 рр., з вірогідністю в 74,8% можна стверджувати, що зменшення кількості суб'єктів господарювання середнього бізнесу в Україні в 2022 році складе 14557 підприємств, в 2023 – 13917 одиниць, а в 2024 році – 13278 підприємств.

Найпопулярнішим напрямком ведення підприємницької діяльності серед суб'єктів малого та середнього підприємництва є оптова та роздрібна торгівля. Щодо стрімкого росту, то за період з 2012 по 2021 рік кількість малих та середніх підприємств, що займаються діяльністю в сфері інформації та телекомунікації, зростала в середньому щорічно на 15,7%. Таке зростання зумовлено стрімким розвитком сфери інформаційних технологій та великим попитом на них.

Проведений аналіз диференціації областей України свідчить про недостатній рівень розвитку бізнесу в регіонах України. В перші три групи потрапили більшою мірою регіони заходу і півночі України. Такі результати групування можна пов'язати з територіальним розміщенням даних регіонів, їхніми природно-територіальними ознаками, економічним розвитком. Більшість з даних регіонів не є індустріально розвиненими, порівняно з регіонами трьох останніх груп. Регіони, які до них потрапили, також мають схожі характеристики. До цих груп увійшли Київська, Львівська, Одеська, Харківська і Дніпропетровська області. Ці регіони можна назвати економічними центрами з найбільшою кількістю населення, туристично значущими місцями, розташованими також на великих торговельних шляхах і мають багаті природно-географічні ресурси. Ці фактори впливають на привабливість регіонів до ведення бізнесу в них.

Особливу увагу слід звернути на розвиток підприємств в областях з низьким рівнем розвитку. Підвищення ролі підприємництва у цих областях сприятиме економічному зростанню регіону, створенню нових робочих місць,

росту добробуту населення, насиченню внутрішнього ринку товарами та послугами та ін.

За допомогою інтегральних індексів можливо проаналізувати розвиток малого та середнього бізнесу також за видами економічної діяльності та провести глибокий аналіз у кожній області на рівні окремих районів. Такий підхід дозволяє виявити резерви росту малого та середнього бізнесу та негативні фактори, що стримують розвиток підприємництва. Це набуває особливого значення під час децентралізації..

Проаналізувавши фактори, що впливають на процес управління розвитком бізнесу і підприємництва в Україні, особливо в умовах кризи, можна зазначити, що недосконалість теоретичних і нормативних положень оподаткування бізнесу і підприємництва, відсутність цілісної науково-обґрунтованої концепції податкової політики у цьому секторі економіки обумовлюють недостатній рівень використання потенціалу бізнесу. Про це свідчить тенденція основних показників розвитку малого та середнього бізнесу за 2012-2021 рр.

АНОТАЦІЯ

Димитрашко А.Є. «Статистичний аналіз факторів ефективності малого та середнього бізнесу в Україні»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності

«051 «Економіка»»

за освітньою програмою «Бізнес-економіка та аналітика»

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є результати діяльності малого та середнього бізнесу України.

У кваліфікаційній роботі розглянуті сучасні проблеми малого та середнього бізнесу в Україні.

Проаналізовано стан та динаміку розвитку малого та середнього бізнесу України та її регіонів. Проведено розподіл регіонів за рівнем розвитку бізнесу. Розраховано інтегральну оцінку розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Визначено фактори які впливають на ефективність бізнес процесів.

Запропоновано шляхи покращення стану малого та середнього бізнесу в Україні.

Ключові слова: *ефект, ефективність, бізнес, суб'єкти підприємництва, динаміка, структура, регресійна модель.*

ANNOTATION

Dymytrashko A.E. "Statistical analysis of efficiency factors of small and medium-sized businesses in Ukraine"

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the speciality

«051 «Economics»»

for the educational program "Business Economics and Analytics"

Odessa National University of Economics. - Odesa, 2024.

The bachelor's thesis consists of three sections. The object of the study is the performance of small and medium-sized businesses in Ukraine.

The qualification work examines the current problems of small and medium-sized businesses in Ukraine.

The state and dynamics of development of small and medium-sized businesses in Ukraine and its regions are analysed. The regions are divided by the level of business development. An integrated assessment of the development of small and medium-sized businesses in Ukraine is calculated. The factors that influence the efficiency of business processes are determined. Ways to improve the status of small and medium-sized businesses in Ukraine are proposed.

Ways to improve the status of small and medium-sized businesses in Ukraine are proposed.

Keywords: *effect, efficiency, business, business entities, dynamics, structure, regression model*